

Position Paper Milieudefensie

24 September 2018, De Tweede Kamer is in Groningen voor een werkbezoek met sprekers in het provinciehuis. Milieudefensie is ook aanwezig en deelt onderstaande visie.

Gaat de gaskraan snel genoeg dicht voor Groningen, en helpt dat de energietransitie?

Minister Wiebes heeft na een zware beving in januari, besloten om vanaf november dit jaar te starten met het uitfaseren van de gaswinning in Groningen. Op dit moment ligt er een nieuw gasbesluit ter inzage, wordt er met haastige spoed een nieuwe mijnbouwwet door het parlement gelooft en worden er binnen het energieakkoord afspraken gemaakt die mogelijk de vraag naar aardgas kunnen verminderen. De vraag die in Groningen sterk leeft is of de minister zijn beloftes overeind kan houden. Lukt het om in 4 jaar tijd te zakken naar 12 miljard kuub gaswinning? En lukt het om de gaswinning definitief te beëindigen in de 8 jaar daarna? Een vraag die ook sterk leeft is: Moet Groningen nog 4 jaar een onveilig niveau van gaswinning accepteren, of zijn er manieren om het uitfaseren te versnellen? En uiteraard wil Milieudefensie weten hoe zich dat verhoudt met klimaatdoelstellingen. Moeten er af en toe compromissen gesloten worden? Net als bij een compromis tussen veiligheid en leveringszekerheid, verdient Groningen transparantie over de afweging tussen veiligheid en klimaatbeleid.

Als de minister zijn beloftes waar kan maken, dan betekent dit de komende vier jaar een blijvend verhoogd risico op schade en bevingen in Groningen. Voor mensen die het water aan de lippen staat is dat extreem lang. Pas daarna volgt een periode van 8 jaar met een gestage afbouw naar nul. De vraag die gesteld moet blijven worden, is waarom dit niet al na de zware beving van 2013 de logische keuze was. En waarom er 5 jaren van frustratie, strijd en rechtszaken nodig waren om het kabinet Rutte daar toe te dwingen. Ooit gaat die vraag beantwoord worden.

Ook nu nog houdt het minister zich het recht voor de gaswinning te verhogen mocht het nog eens flink gaan vriezen in Nederland. In zijn plannen mikt hij op de afbouw van export naar Duitsland en België, de bouw van een stikstoffabriek, de afbouw van de gasvraag bij 200 grootverbruikers en een langzame overgang van huizen en kantoren naar duurzame energie.

Wij stellen bij deze vier maatregelen 3 vragen.

- zijn die beloftes ook garanties, of is er een plan B?
- kan het niet sneller?
- leveren ze ook klimaat winst op?

We beginnen met de ruimte die de minister opeist om bij strenge vorst de gaskraan in Groningen open te zetten. Wederom presenteert het ministerie dat als een natuurgegeven. Het gaat vriezen, uiteraard willen we geen huishoudens in de kou laten zitten. Maar zijn er geen andere opties? De minister heeft vanuit EU beleid als sinds 2012 de verplichting een noodplan te hebben voor als door extreme vorst, een grote beving in Groningen of een aanslag, de toevoer van aardgas stopt of onvoldoende is. Er wordt door ons, en door verschillende Kamerleden al jaren gevraagd om dat plan. Naar nu blijkt uit een WOB van de journalisten van EenVandaag, wordt eigenlijk nu pas aan een serieus plan gewerkt. Dat plan biedt bij uitstek mogelijkheden om afspraken te maken met grootverbruikers van Gronings gas, om bij een strenge winter de extra gasvraag aan de vraagkant op te lossen. En de Groningers niet in de kou te laten zitten.

Er zijn ongetwijfeld bedrijven te vinden die bij vorst hun productie kunnen verminderen. Onder dwang van een overheidsmaatregel in het algemeen belang of om dat ze hiervoor gecompenseerd

worden. Daarnaast zal enige onzekerheid over het blijven stromen van het aardgas deze bedrijven tot haast manen bij het overstappen op andere energiebronnen. Een win-win situatie voor Groningen en het klimaat. Wij roepen de minister op dit in zijn noodscenario's te verwerken.

De afbouw van export naar Duitsland en België stelt onze buurlanden eigenlijk voor dezelfde uitdaging als Nederland. Los van de handelscontracten die Gasterra heeft met afnemers, gaat het ook daar om fabrieken en huizen die Gronings gas gebruiken en opzoek moeten naar een alternatief. En hoewel er afspraken gemaakt worden over de vaste exportcontracten, is het vooral in België onduidelijk wat het land gaat doen aan het vinden van alternatieven. Duidelijk is wel dat Duitsland en België minder haast voelen dan Nederland. Een gebrekkig zicht op welk aardgas beleid beide buurlanden voeren, maakt het redelijk onmogelijk voor de minister om harde beloftes te maken over de hoeveelheid Gronings gas die er in die landen daadwerkelijk gebruikt gaat worden. Het maakt het Groningers en Kamerleden ook onmogelijk om te controleren of alles volgens plan verloopt.

Wel is duidelijk dat strengere afspraken over EU klimaatbeleid het ook in die landen noodzakelijk maakt om de vraag naar aardgas, of het nu Russisch is of Gronings, te gaan verminderen. Maar de politieke discussie over aardgas wordt in deze landen amper gevoerd. In Duitsland wordt met hulp van investeringen van Shell en overheidsbedrijf Gasunie gewerkt aan een grotere afhankelijkheid van Russisch aardgas. In termen van CO₂ en methaan uitstoot een achteruitgang. Kortom, dit kan een tegenvaller opleveren voor Groningen en het klimaat. En het is onduidelijk of de overheid in dat geval gashandelaar Gasterra kan opdragen nee te verkopen.

De bouw van een stikstof fabriek is in voorbereiding. Het ministerie en de lokale overheden werken voorspoedig aan alle benodigde vergunningen. Het is bewezen techniek, dus ook de bouw zelf zou geen vertraging op hoeven lopen, maar... je weet het maar nooit met dit soort mega-projecten. Wij hopen dat hij in 2022 af is. En dat zeggen we met enige pijn in het hart, want voor het klimaat is aardgas importeren en er, met een energiegebruik gelijk aan dat van 200.000 huishoudens, stikstof aan toevoegen een klein drama.

Niettemin: de vraag van de provincie om een Plan B mocht de fabriek te laat afgebouwd zijn is terecht. Wat gaan we doen als de fabriek niet in 2022 af is? Het ministerie heeft geen antwoord, en dat betekent meestal meer gaswinning in Groningen.

En nog een vraag die nu al het stellen waard is, wetend hoe traag dit soort dingen gaan. Als we over 10 of 15 jaar amper nog gas gebruiken, wat gaan we dan met deze installatie doen? Wordt het een stuk schroot van een half miljard of biedt het kansen om om te bouwen voor duurzame doeleinden?

Veruit de grootste gok ligt echter bij de 200 grootverbruikers in Nederland. Zij verbruiken de bulk van het Groningse gas. Hier liggen de grootste kansen op meevallers en op vertraging. 200 grote fabrieken die allemaal een stevige brief hebben gehad van minister Wiebes, met de duidelijke boodschap dat ze per 2022 van het Gronings gas afgestapt moeten zijn. En na deze brief begon het meestribbelen en tegenspartelen.

Het is volledig onduidelijk of het deze bedrijven gaat lukken om voor 2022 over te stappen. En het is onduidelijk wat de ultieme consequentie is als deze bedrijven deze deadline niet halen. Worden ze afgesloten? Of krijgen ze respijt en gaat de gaswinning in Groningen langer door?

Stappen deze bedrijven over op importgas? En begint het gesteggel dan van voor af aan als ze straks vanwege klimaatbeleid helemaal van het aardgas af moeten? Of grijpen we deze kans met beide handen aan om bedrijven fossielvrij en toekomst bestendig te maken? Wij zien veel grote bedrijven in de media goede sier maken met vergezichten over de waterstof economie, maar welke kansen zijn er de komende vier jaar al te verzilveren? En wat gaat minister Wiebes doen om dat mogelijk te maken? Veel oplossingen gaan ook verder dan puur een energievraagstuk. Wij spraken met Groningse boeren die best een deal willen sluiten over het inruilen van kunstmest tegen dierlijke mest. Het sluiten van de kunstmestfabriek in Zeeland zou een miljard kuub Gronings gas schelen, en de landbouw verduurzamen. Een degelijk recyclingbeleid zou veel grondstof opleveren voor het maken van plastics, net als het vervangen van fossiele brandstoffen door natuurlijke vezels als hennep en brandnetels. Recycling zouden ons van een zwerfafval probleem afhelpen. Biobased

grondstoffen kunnen de landbouw in Groningen een nieuw perspectief geven. Milieudefensie hoopt dat het ministerie de visie toont om deze 200 grootverbruikers aan hun deadline te houden, en de levering van Gronings gas in 2022 te staken. Wij hopen ook dat deze bedrijven zo verstandig zijn nu de overstap te maken op een duurzaam alternatief, en niet gaan voor de tijdelijke oplossing van import aardgas. En we vragen de minister met klem om duidelijk te maken hoe de voortgang verloopt.

En onze huizen.

Hier geldt dat voor het halen van de klimaatdoelstellingen we de 7 miljoen huizen in Nederland uiteindelijk van het aardgas moeten afhaken. Dat dit een ingrijpende en langdurige operatie wordt is ook duidelijk. Snelle resultaten zijn hier niet te verwachten, dus de Groningse gaswinning er van afhankelijk maken is erg onverstandig. Tegelijkertijd kan er ook hier meer haast gemaakt worden dan er nu gebeurt. We hebben na veel gesteggel eindelijk een verbod op nieuwbouw met aardgas. De grote uitdaging is het aardgas vrij maken van bestaande woonwijken. De komende jaren gaat er in 75 gemeentes proefgedraaid worden, en steeds meer huishoudens nemen zelf initiatief. We moeten echter ook tempo gaan maken en naar het omschakelen van 200.000 woningen per jaar komen. Er is hier een enorme uitdaging om dat op een manier te doen die bepaalde groepen huurders en kopers niet opzadelt met onmogelijke woonlasten. Wij zijn er van overtuigd dat dit kan, als gemeentes een duidelijke opdracht krijgen. Het is dan wel belangrijk dat dit kabinet gemeentes ook de bevoegdheden en middelen geeft die nodig zijn om die opdracht die grote verbouwing uit te kunnen voeren.

Tot slot roepen we de minister op de NAM een opruimplan te laten maken. Naast het voortslepende schadeherstel aan gebouwen in Groningen ligt er een nog onbekende uitdaging om de uitgebreide gasinfrastructuur in Groningen op te ruimen, vervuilde terreinen schoon te maken en boorputten weer af te dichten. Vooral dat laatste lijkt een grotere uitdaging dan eerst gedacht. Na het besluit van Wiebes de gaswinning te beëindigen zou het niet meer dan logisch zijn dat de NAM een plan presenteert over hoe dat er in de praktijk uit ziet. Zowel Shell als Exxon hebben een track record als het gaat om het vervuild achter laten van installaties, laten we de garanderen dat dit hier niet gebeurt. Onderdeel van dat plan kan zijn het mogelijkheids benutten van de bestaande infrastructuur voor duurzame doeleinden zoals geothermie.

Conclusie, het dichtdraaien van de Groningse gaskraan is nog geen gelopen race. In het gasbesluit van Wiebes zitten nog veel onzekerheden, en we roepen de minister op om beloftes om te zetten in garanties. Het Groningse drama heeft ontegenzeggelijk bijgedragen aan een omslag in het denken over aardgas in Nederland. Het draagvlak voor aardgas is verdwenen, en er wordt overal een begin gemaakt met het uitfaseren van aardgas. Op termijn helpt dat de energietransitie, maar soms zullen er compromissen gesloten moeten worden ten behoeve van de veiligheid in Groningen.